

HOTĂRÂREA CURȚII (Camera a treia)

13 martie 2008*

În cauzele conexe C-383/06-C-385/06,

având ca obiect cereri de pronunțare a unor hotărâri preliminare formulate în temeiul articolului 234 CE de Raad van State (Țările de Jos), prin Deciziile din 30 august 2006, primite de Curte la 18 septembrie 2006, în procedurile

Vereniging Nationaal Overlegorgaan Sociale Werkvoorziening (C-383/06),

Gemeente Rotterdam (C-384/06)

împotriva

Minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid

și

Sociaal Economische Samenwerking West-Brabant (C-385/06)

* Limba de procedură: olandeza.

împotriva

Algemene Directie voor de Arbeidsvoorziening,

CURTEA (Camera a treia),

compusă din domnul A. Rosas, președinte de cameră, domnii J. Klučka, A. Ó. Caoimh, doamna P. Lindh (raportor) și domnul A. Arabadjiev, judecători,

avocat general: domnul Y. Bot,
grefier: doamna C. Strömholm, administrator,

având în vedere procedura scrisă și în urma ședinței din 28 iunie 2007,

luând în considerare observațiile prezentate:

— pentru Gemeente Rotterdam, de J. M. Cartigny, avocat;

— pentru Sociaal Economische Samenwerking West-Brabant, de G. A. van der Ween, avocat;

- pentru guvernul olandez, de doamnele H. G. Sevenster și C. ten Dam, în calitate de agenți;

- pentru guvernul ceh, de domnul T. Boček, în calitate de agent;

- pentru guvernul german, de domnul M. Lumma, în calitate de agent;

- pentru Comisia Comunităților Europene, de domnii L. Flynn și A. Weimar, în calitate de agenți,

având în vedere decizia de judecare a cauzei fără concluzii, luată după ascultarea avocatului general,

pronunță prezenta

Hotărâre

- ¹ Cererile de pronunțare a unor hotărâri preliminare au ca obiect interpretarea articolului 23 alineatul (1) din Regulamentul (CEE) nr. 4253/88 al Consiliului din 19 decembrie 1988 de aplicare a Regulamentului (CEE) nr. 2052/88 în ceea ce privește coordonarea colaborării între diferite fonduri structurale, pe de o parte, și între acestea și cele ale Băncii Europene de Investiții și ale altor instrumente financiare existente

(JO L 374, p. 1), astfel cum a fost modificat prin Regulamentul (CEE) nr. 2082/93 al Consiliului din 20 iulie 1993 (JO L 193, p. 20, denumit în continuare „Regulamentul nr. 4253/88”).

- 2 Aceste cereri au fost formulate în cadrul a trei litigii care opun administrației olandeze două asociații și o comună olandeză. Aceste litigii opun, pe de o parte, Vereniging Nationaal Overlegorgaan Sociale Werkvoorziening și Gemeente Rotterdam față de Minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid (Ministerul Afacerilor Sociale și al Ocupării Forței de Muncă, denumit în continuare „ministerul”) și, pe de altă parte, Sociaal Economische Samenwerking West-Brabant față de Algemene Directie voor de Arbeidsvoorziening (Direcția generală pentru ocuparea forței de muncă, denumită în continuare „direcția generală”) și se referă la decizii prin care ministerul sau direcția generală au abrogat decizii de plată a unor subvenții acordate reclamantelor din acțiunea principală sau au solicitat restituirea acelor subvenții.

Cadrul juridic

Reglementarea comunitară

Regulamentul nr. 2052/88

- 3 Articolul 1 din Regulamentul (CEE) nr. 2052/88 al Consiliului din 24 iunie 1988 privind misiunile și eficiența fondurilor structurale, precum și coordonarea activităților proprii și operațiunile Băncii Europene de Investiții și celelalte instrumente financiare existente (JO L 185, p. 9), astfel cum a fost modificat prin Regulamentul (CEE) nr. 2081/93 al Consiliului din 20 iulie 1993 (JO L 193, p. 5, denumit

în continuare „Regulamentul nr. 2052/88”), prevede că Comunitatea Europeană desfășoară, în special cu sprijinul fondurilor structurale, o acțiune pentru realizarea obiectivelor prevăzute la articolele 130 A din Tratatul CE (devenit, după modificare, articolul 158 CE) și 130 C din Tratatul CE (devenit articolul 160 CE). Respectivul articol 1 menționează un anumit număr de obiective prioritare la realizarea cărora contribuie fondurile structurale. Printre aceste obiective figurează obiectivul nr. 3, care constă în combaterea șomajului pe termen lung și facilitarea integrării profesionale a tinerilor și a persoanelor expuse excluderii de pe piața forței de muncă.

- 4 Articolul 4 alineatul (1) din Regulamentul nr. 2052/88 are următorul cuprins:

„(1) Acțiunea comunitară este concepută ca fiind o completare a acțiunilor naționale corespunzătoare sau o contribuție la acestea. Ea se stabilește printr-o strânsă colaborare între Comisie, statul membru interesat, autoritățile și organele competente – inclusiv, în cadrul modalităților oferite de normele instituționale și de practicile existente, proprii fiecărui stat membru, partenerii economici și sociali – desemnate de statul membru la nivel național, regional, local sau la alt nivel, toate părțile acționând în calitate de parteneri care urmăresc un obiectiv comun.” [traducere neoficială]

- 5 În articolul 10 din același regulament se precizează, în ceea ce privește obiectivul nr. 3:

„Statele membre prezintă Comisiei planuri pentru acțiuni menite să combată șomajul pe termen lung și să faciliteze integrarea profesională a tinerilor și a persoanelor expuse excluderii de pe piața forței de muncă (obiectivul nr. 3).

Planurile trebuie să includă:

- o descriere a situației curente, resursele financiare mobilizate și principalele rezultate ale acțiunilor întreprinse în perioada programului precedent, în contextul asistenței structurale comunitare de care au beneficiat și cu privire la rezultatele disponibile ale evaluărilor;

- prezentarea unei strategii corespunzătoare pentru atingerea obiectivelor enunțate la articolul 1 și a priorităților selectate pentru transpunerea în practică a obiectivului nr. 3, cuantificarea progresului anticipat, dacă acest lucru este posibil; evaluarea preliminară a efectului scontat, inclusiv cu privire la locurile de muncă, din partea respectivelor acțiuni pentru a arăta că acestea conduc la beneficii economice și sociale pe termen mediu, corespunzător resurselor mobilizate;

- indicarea modului în care se preconizează utilizarea asistenței acordate prin [Fondul social european (denumit în continuare «FSE»)] – când este cazul – în corelație cu asistență de la alte instrumente financiare comunitare – pentru realizarea planului.

[...]” [traducere neoficială]

Regulamentul nr. 4253/88

⁶ Al șaselea considerent al Regulamentului nr. 2082/93, care a modificat Regulamentul nr. 4253/88, precizează:

„[...] în aplicarea principiului subsidiarității și fără a aduce atingere competențelor Comisiei, în special în calitate de responsabil de gestionarea resurselor financiare comunitare, punerea în aplicare a formelor de intervenție preluate în cadrele de sprijin comunitar trebuie să fie în principal de competența statelor membre la nivelul teritorial adecvat, în funcție de specificul fiecărui stat membru.” [traducere neoficială]

7 Articolul 23 alineatul (1) din Regulamentul nr. 4253/88 are următorul cuprins:

„(1) Pentru garantarea succesului acțiunilor desfășurate de promotorii publici sau privați, statele membre, la punerea în aplicare a acțiunilor, iau măsurile necesare pentru:

- verificarea periodică a faptului că acțiunile finanțate de Comunitate au fost desfășurate corect;

- prevenirea și cercetarea neregulilor;

- recuperarea fondurilor pierdute ca urmare a unui abuz sau a unei neglijențe. În afara cazului în care statul membru și/sau intermediarul și/sau promotorul fac dovada că abuzul sau neglijența nu le este imputabilă, statul membru răspunde în subsidiar pentru rambursarea sumelor plătite în mod necorespunzător. Pentru subvențiile globale, intermediarul poate, cu acordul statului membru și al Comisiei, să recurgă la o garanție bancară sau la orice altă asigurare care să acopere acest risc.

Statele membre informează Comisia în legătură cu măsurile adoptate în acest scop și, în special, acestea comunică Comisiei descrierea sistemelor de control și de gestionare stabilite pentru asigurarea aplicării eficiente a acțiunilor. Acestea informează periodic Comisia în legătură cu desfășurarea cercetărilor administrative și judiciare.

[...]” [traducere neoficială]

8 Articolul 24 din același regulament prevede:

„Reducerea, suspendarea și întreruperea asistenței

(1) Dacă realizarea unei acțiuni sau a unei măsuri pare să nu justifice nici parțial, nici în totalitate asistența financiară care i-a fost alocată, Comisia procedează la o verificare adecvată a cazului în cadrul parteneriatului, solicitând în special statului membru și autorităților desemnate de acesta pentru punerea în aplicare a acțiunii să își prezinte observațiile într-un termen stabilit.

(2) În urma acestei verificări, Comisia poate reduce sau suspenda asistența pentru acțiunea sau pentru măsura în cauză dacă verificarea confirmă existența unei neregularități sau a unei modificări importante care afectează natura sau condițiile de punere în aplicare a acțiunii sau a măsurii și pentru care nu a fost solicitată aprobarea Comisiei.

(3) Orice sumă primită în mod nejustificat și care trebuie recuperată trebuie rambursată Comisiei. Sumele nerambursate se majorează cu dobânzi de întârziere în conformitate cu prevederile regulamentului financiar și potrivit modalităților care trebuie stabilite de Comisie, conform procedurilor menționate la titlul VIII.” [traducere neoficială]

- 9 Regulamentul nr. 4253/88 a fost abrogat începând cu 1 ianuarie 2000, în conformitate cu articolul 54 din Regulamentul (CE) nr. 1260/1999 al Consiliului din 21 iunie 1999 de stabilire a dispozițiilor generale privind fondurile structurale (JO L 161, p. 1). Articolul 52 alineatul (1) din Regulamentul nr. 1260/1999 prevede:

„Prezentul regulament nu afectează continuarea sau modificarea, inclusiv întreruperea totală sau parțială, a unei intervenții aprobate de Consiliu sau de Comisie pe baza Regulamentelor (CEE) nr. 2052/88 și (CEE) nr. 4253/88 sau a oricărei alte legi aplicabile acestei intervenții la 31 decembrie 1999.” [traducere neoficială]

Regulamentul nr. 1681/94

- 10 Articolul 2 din Regulamentul (CE) nr. 1681/94 al Comisiei din 11 iulie 1994 privind neregulile și recuperarea sumelor plătite în mod necorespunzător în cadrul finanțării politicilor structurale, precum și organizarea unui sistem de informare în acest domeniu (JO L 178, p. 43, Ediție specială, 14/vol. 1, p. 9) precizează:

„(1) Comisiei îi sunt comunicate de către statele membre, în termen de trei luni de la intrarea în vigoare a prezentului regulament:

— actele cu putere de lege și actele administrative adoptate pentru aplicarea măsurilor menționate la articolul 23 alineatul (1) din Regulamentul (CEE) nr. 4253/88;

[...]

(2) Comisiei îi sunt comunicate de către statele membre de îndată orice modificări privind informațiile furnizate în conformitate cu alineatul (1).

[...]”

11 Alineatele (2) și (3) ale articolului 5 din același regulament au următorul cuprins:

„(2) În cazul în care un stat membru consideră că recuperarea unei sume nu poate și nici nu va putea fi efectuată, acesta informează Comisia, printr-o comunicare specială, cu privire la suma nerecuperată și la motivele pentru care această sumă este, în opinia sa, imputabilă Comunității sau statului membru. Aceste informații trebuie să fie suficient de detaliate pentru a permite Comisiei să ia o decizie, în cel mai scurt timp și de comun acord cu autoritățile din statul membru respectiv, asupra imputabilității consecințelor financiare în conformitate cu articolul 23 alineatul (1) a treia liniuță din Regulamentul (CEE) nr. 4253/88.

(3) În cazul menționat la alineatul (2), Comisia poate cere în mod explicit statului membru să continue procedura de recuperare.”

Reglementarea națională

- 12 În 1994, Oficiul Central pentru Ocuparea Forței de Muncă olandez a adoptat un ordin referitor la Fondul social european (Regeling Europees Sociaal Fonds CBA 1994, Stcrt. 1994, nr. 239, denumit în continuare „ESF Regeling”) privind normele de atribuire a subvențiilor care au fost obținute de la Comisia Comunităților Europene în cadrul FSE.
- 13 ESF Regeling prevede un număr de norme referitoare la monitorizarea și la controlul acțiunilor. Articolul 2 din ESF Regeling prevede că unui solicitant i se poate acorda o subvenție în cadrul FSE. Articolul 3 din acest ordin prevede că subvenția se acordă numai dacă sunt respectate normele europene și cele naționale. Articolul 10 din același ordin prevede că solicitantul unei subvenții se asigură ca proiectul să facă obiectul unei monitorizări administrative distincte, depunând în timp util toate datele care trebuie verificate, și prevede de asemenea controale din partea administrației. În sfârșit, articolul 14 din ESF Regeling precizează că valoarea subvenției este plătită în conformitate cu executarea proiectului și că articolul 15 din același ordin prevede anularea subvenției în cazul nerespectării condițiilor legate de aceasta.
- 14 Pe de altă parte, titlul 4.2 din Legea generală privind dreptul administrativ (Algemene wet bestuursrecht, Stb. 1995, nr. 315, denumită în continuare „Awb”) stabilește cadrul legal pentru acordarea, plata și recuperarea subvențiilor. Potrivit acestei legi, regimul subvențiilor cuprinde două faze, mai precis acordarea și plata. Decizia referitoare la acordarea subvenției constituie decizia prealabilă la începerea activității care trebuie subvenționată. Această decizie conferă solicitantului unei subvenții dreptul la mijloace financiare astfel încât să poată realiza proiectul subvenționat, cu respectarea obligațiilor care îi sunt eventual impuse. Dacă activitățile sunt realizate și dacă

solicitantul respectă respectivele obligații, organul administrativ nu poate reveni asupra deciziei de acordare. Așadar, acesta își asumă o obligație financiară încă din această fază a procedurii.

15 Prevederile Awb privind plata și recuperarea subvențiilor sunt următoarele:

„Articolul 4:46

1. În cazul în care se adoptă o decizie de acordare a unei subvenții, autoritatea administrativă stabilește subvenția în cuantumul prevăzut în respectiva decizie.

2. Subvenția poate fi stabilită într-un cuantum inferior dacă:

a. activitățile pentru care a fost acordată subvenția nu au fost realizate sau nu au fost realizate în întregime;

b. beneficiarul subvenției nu și-a respectat obligațiile legate de acordarea acesteia;

- c. beneficiarul subvenției a furnizat date incorecte sau incomplete și, în cazul în care ar fi fost furnizate date corecte sau complete, ar fi fost luată o altă decizie cu privire la cererea de subvenție sau

- d. decizia de acordare a subvenției era incorectă dintr-un alt motiv, iar beneficiarul știa sau trebuia să știe acest lucru.

[...]

Articolul 4:49

- 1. Autoritatea administrativă poate abroga decizia de stabilire a subvenției sau o poate modifica în detrimentul beneficiarului:
  - a. din cauza unor fapte sau a unor împrejurări de care nu putea, în mod rezonabil, să fi avut cunoștință în momentul stabilirii și care ar fi determinat stabilirea unei subvenții într-un quantum inferior celui prevăzut în decizia de acordare;

  - b. atunci când decizia de stabilire a subvenției era incorectă, iar beneficiarul știa sau trebuia să știe acest lucru sau

c. atunci când, după adoptarea deciziei de stabilire a subvenției, beneficiarul nu și-a respectat obligațiile legate de acordarea acestei subvenții.

2. În lipsa unor prevederi contrare, abrogarea sau modificarea are efect retroactiv de la data la care a fost stabilită subvenția.

3. Decizia de stabilire a subvenției nu mai poate fi abrogată și nici modificată în detrimentul beneficiarului după o perioadă de cinci ani începând din ziua comunicării acesteia sau, în cazul prevăzut la alineatul 1 litera c, începând din ziua în care a avut loc încălcarea obligației sau din ziua în care această obligație ar fi trebuit să fie executată.

[...]

Articolul 4:57

Subvențiile și avansul plătite în mod necorespunzător pot face obiectul unei recuperări în cazul în care nu s-a încheiat perioada de cinci ani începând din ziua stabilirii subvenției sau din ziua producerii evenimentelor menționate la articolul 4:49 alineatul 1 litera c.

[...]”

Acțiunile principale și întrebările preliminare

- 16 Faptele în cauză în acțiunile principale, astfel cum rezultă din deciziile de trimitere, sunt următoarele:

Cauza C-383/06

- 17 În cursul anului 1998, Vereniging Nationaal Overlegorgaan Sociale Werkvoorziening a solicitat o subvenție pentru un proiect intitulat „Formarea partenerilor pentru ocuparea forței de muncă în domeniul social” în cadrul proiectelor de învățare și de formare ale FSE. Acest proiect era menționat în anexa 1 la ESF Regeling, care se referă la reintegrarea pe piața forței de muncă, prin intermediul unor formări, a șomerilor care au fost excluși. Prin Decizia din 8 decembrie 1998, direcția generală a acordat, aşadar, subvenții de maximum 3 000 000 NLG pentru anul 1998 și de maximum 4 140 849 NLG pentru anul 1999. Prin Decizia din 3 decembrie 1999, valoarea subvenției pentru anul 1999 a fost modificată prin majorare la 6 686 850 NLG. În sfârșit, prin Decizia din 16 iunie 2000, valoarea subvențiilor a fost fixată la 2 900 000 NLG pentru anul 1999 și la 3 786 850 NLG pentru anul 2000, deoarece activitățile care au beneficiat de subvenție s-au derulat în cursul anului 2000. În cele trei decizii se preciza că acordarea subvențiilor era însoțită de obligația de realizare a proiectelor menționate mai sus în conformitate cu cererea și de respectare a prevederilor cuprinse în ESF Regeling.
- 18 Prin Decizia din 28 ianuarie 2002, adoptată în temeiul articolului 4:46 alineatul 2 din Awb, ministerul a anulat subvențiile pentru anii 1998, 1999 și 2000 și a solicitat restituirea sumei de 6 434 469,80 NLG. Ministerul a considerat că nu a fost depusă nicio declarație finală exactă și coerentă care să sintetizeze datele referitoare la anii 1998, 1999 și 2000, contrar prevederilor articolului 11 alineatul 2 din ESF Regeling. În plus, nu a fost realizată nicio sinteză privind efectele acțiunii desfășurate, contrar normelor cuprinse în acest ordin. În sfârșit, ministerul a considerat că proiectul nu urmărea trecerea ocupării forței de muncă în domeniul social către piața tradițională

a forței de muncă, contrar cuprinsului cererii de subvenție, și că numărul de ore efectuate de fiecare participant era net inferior celui prevăzut prin proiect.

- 19 Ministerul a declarat neîntemeiată reclamația introdusă de Vereniging Nationaal Overlegorgaan Sociale Werkvoorziening împotriva Deciziei din 28 ianuarie 2002. Ministerul a arătat în special că nerespectarea obligației de realizare a proiectului în conformitate cu cererea nu poate face obiectul unei îndreptări *a posteriori* a regulilor referitoare la formă. Întrucât acțiunea introdusă împotriva acestei decizii a fost respinsă de Rechtbank te's-Gravenhage, Vereniging Nationaal Overlegorgaan Sociale Werkvoorziening a sesizat instanța de trimitere.
- 20 Raad van State arată că, în temeiul articolului 4:46 din Awb, organul administrativ verifică, în general în etapa lichidării subvențiilor, dacă activitatea subvenționată s-a desfășurat corect și dacă au fost respectate obligațiile referitoare la subvenții. În cazul unor subvenții acordate în cadrul ESF Regeling, această instanță consideră că articolul 4:46 alineatul (2) din Awb nu conferă organului administrativ o marjă de decizie și că subvenția trebuie anulată dacă rezultă că nu au fost respectate prevederile ESF Regeling. Raad van State apreciază că aceasta este situația în prezenta cauză, deoarece obiectivul descris în proiect nu a fost atins.
- 21 Cu toate acestea, instanța de trimitere consideră că articolul 4:46 din Awb permite numai plata unei subvenții, nu și recuperarea unei sume deja plătite. De asemenea, aceasta apreciază că numai articolul 4:57 din Awb permite această recuperare, conferind organului administrativ însărcinat să o realizeze puteri discreționare în acest sens și, așadar, o marjă de decizie pentru a compara interesele respective ale administrației și ale beneficiarului subvenției. Totodată, în opinia Raad van State, nicio normă juridică națională nu interzice ca decizia de anulare a subvenției și cea de recuperare a sumelor deja plătite să fie adoptate prin una și aceeași decizie. Această

instanță precizează că ministerul a recunoscut că ar fi trebuit să știe de la început că obiectivul urmărit nu putea fi atins și consideră, în consecință, că nerespectarea normelor din ESF Regeling, care decurg din reglementarea comunitară, este impuțabilă acestui organ administrativ. Aceasta concluzionează că, ținând seama de principiul protecției încrederii legitime, principiu de drept intern, ministerul ar fi trebuit să renunțe la recuperarea valorii integrale a subvențiilor și că, în consecință, dreptul intern nu oferă, în speță, niciun temei pentru recuperare.

- 22 Raad van State apreciază de asemenea că a existat o neglijență în sensul articolului 23 alineatul (1) din Regulamentul nr. 4253/88. După ce a constatat că Regatul Țărilor de Jos nu a luat nicio măsură pentru recuperarea fondurilor pierdute în sensul respectivului articol 23 alineatul (1), instanța de trimitere se întreabă dacă acea dispoziție de drept comunitar poate conferi o competență în mod direct statului membru sau unui organ administrativ pentru recuperarea respectivelor fonduri. În plus, ea se întreabă dacă principiul protecției încrederii legitime în înțelesul său din dreptul intern poate depăși limita aceluiași principiu în înțelesul său din dreptul comunitar.

Cauza C-384/06

- 23 În cursul anului 1998, Gemeente Rotterdam a solicitat o subvenție pentru un proiect de formare, în temeiul ESF Regeling. S-a acordat o subvenție în sumă de 483 108 NLG, care era însoțită de obligația de a supune proiectul unei monitorizări administrative distincte. Prin Decizia din 28 mai 1999, subvenția pentru anul 1998 a fost plătită în sumă de 122 612,81 NLG, cu condiția totuși ca acea monitorizare a proiectelor să corespundă prevederilor ESF Regeling. Gemeente Rotterdam a introdus o reclamație la minister, care, prin Decizia din 18 iulie 2001, adoptată în temeiul articolului 4:49

alineatul 1 litera a din Awb și al articolului 14 din ESF Regeling, a abrogat Decizia din 28 mai 1999, a anulat subvenția și a solicitat rambursarea sumelor deja plătite. Ministerul a declarat neîntemeiată reclamația formulată de Gemeente Rotterdam împotriva Deciziilor din 28 mai 1999 și 18 iulie 2001. Întrucât acțiunea introdusă împotriva acestei ultime decizii a fost respinsă de Rechtbank Rotterdam, Gemeente Rotterdam a sesizat instanța de trimitere.

24 Raad van State consideră, în primul rând, că plata subvenției nu putea fi acordată cu o anumită condiție și că nerespectarea acestei condiții nu putea servi drept temei pentru abrogarea efectuată. Acesta constată, în al doilea rând, că Gemeente Rotterdam nu a supus proiectul său unei monitorizări administrative distincte, în conformitate cu prevederile ESF Regeling.

25 Instanța de trimitere constată că administrația a omis în mod deliberat să procedeze la controale amănunțite și consideră, în consecință, că nu există fapte sau împrejurări pe care ministerul să nu le fi cunoscut înainte de adoptarea deciziei de plată a subvenției în sensul articolului 4:49 alineatul 1 litera a din Awb. Raad van State apreciază că decizia de abrogare nu putea fi, așadar, întemeiată pe dispozițiile articolului 4:49 alineatul 1 litera a din Awb și nici pe vreun alt caz prevăzut la alineatul 1 al acestui articol.

Cauza C-385/06

26 În cursul anului 1998, Sociaal Economische Samenwerking West-Brabant a solicitat o subvenție în temeiul ESF Regeling pentru un proiect prin care se urmărea reintegrarea șomerilor pe termen lung. S-a acordat o subvenție în sumă de 410 772 NLG,

care era însoțită de obligația de a supune proiectul unei monitorizări administrative distincte. Prin Decizia din 22 iulie 1999, subvenția a fost plătită în sumă de 185 892 NLG, iar ulterior a fost anulată prin Decizia direcției generale din 21 septembrie 2000, întemeiată pe articolul 4:46 din Awb. În plus, direcția generală a solicitat rambursarea sumelor deja plătite. Prin Decizia din 23 noiembrie 2001, direcția generală a declarat neîntemeiată reclamația introdusă de Sociaal Economische Samenwerking West-Brabant, precizând că decizia de anulare a subvenției va fi întemeiată pe articolul 4:49 din Awb și nu va mai fi întemeiată pe articolul 4:46 din aceeași lege. Decizia din 23 noiembrie 2001 este motivată prin faptul că, la data Deciziei din 22 iulie 1999, direcția generală nu avea cunoștință de faptul că nu fuseseră respectate normele cuprinse în ESF Regeling. Întrucât acțiunea introdusă împotriva Deciziei din 23 noiembrie 2001 a fost respinsă de Rechtbank Breda, Sociaal Economische Samenwerking West-Brabant a sesizat instanța de trimitere.

27 Raad van State constată că Sociaal Economische Samenwerking West-Brabant nu a respectat obligația de a asigura o monitorizare administrativă distinctă, în conformitate cu prevederile ESF Regeling. Cu toate acestea, instanța apreciază că direcția generală nu putea să nu aibă cunoștință despre nerespectarea acestei obligații în momentul adoptării deciziei de plată. Într-adevăr, direcția generală ar fi plătit în mod deliberat subvenția fără a controla documentele furnizate de Sociaal Economische Samenwerking West-Brabant. Raad van State concluzionează că direcția generală nu își putea întemeia decizia de abrogare nici pe unul dintre cazurile menționate la articolul 4:49 din Awb, nici pe articolul 15 din ESF Regeling. Acesta apreciază, în consecință, că dreptul național nu oferea nicio posibilitate de abrogare a subvenției după plata sa. Aceste limite impuse de dreptul național posibilităților de recuperare ar decurge din principiile securității juridice și protecției încrederii legitime, principii de drept intern.

28 Raad van State apreciază totuși că nerespectarea normelor cuprinse în ESF Regeling constituie o neglijență în sensul articolului 23 alineatul (1) din Regulamentul nr. 4253/88. Această instanță arată de asemenea că Regatul Țărilor de Jos nu a luat

nicio măsură de recuperare a fondurilor deja plătite, în sensul respectivului articol 23 alineatul (1). Instanța de trimitere se întreabă, pe de o parte, dacă acest stat membru are o competență directă în temeiul regulamentului comunitar menționat și, pe de altă parte, dacă acea competență conferită eventual poate permite statului membru sau unuia dintre organele sale administrative să recupereze fondurile deja plătite. În sfârșit, ea se întreabă dacă principiul protecției încrederii legitime în înțelesul din dreptul intern poate depăși limita aceluiași principiu în înțelesul din dreptul comunitar.

- 29 Acesta este contextul în care Raad van State a hotărât să suspende judecarea cauzelor și să adreseze Curții următoarele întrebări preliminare:

Întrebări identice în cele trei cauze

„1) a) Statul membru sau un organ administrativ al acestui stat poate avea o competență în mod direct — în sensul că fără o abilitare în dreptul intern — în temeiul unui regulament?

b) În caz afirmativ, articolul 23 alineatul (1) din Regulamentul nr. 4253/88 [...] conferă competența de abrogare a plății unei subvenții și, ulterior, de recuperare a sumei plătite, presupunând că [respectivul] articol 23 [...] o impune statelor membre în caz de neglijență sau de abuz?”

Întrebare proprie cauzei C-383/06

- „2) În caz negativ, articolul 10 CE coroborat cu articolul 249 CE implică faptul că o dispoziție națională precum cea de la articolul 4:57 din [Awb] – care permite recuperarea subvențiilor și a avansului plătite în mod necorespunzător – trebuie să primească o interpretare conformă cu Regulamentul [nr. 4253/88]?”

Întrebare identică în cauzele C-384/06 și C-385/06

- „2) În caz negativ, articolul 10 CE coroborat cu articolul 249 CE implică faptul că o dispoziție precum articolul 4:49 alineatul 1 din [Awb] — în temeiul căreia organul administrativ poate abroga plata subvenției sau o poate modifica în detrimentul beneficiarului [fie] pe baza faptelor sau a împrejurărilor pe care nu putea, în mod rezonabil, să le cunoască în momentul plății subvenției și pe baza cărora subvenția ar fi fost plătită într-o sumă inferioară celei stabilite în conformitate cu acordarea subvenției, [fie] dacă plata subvenției era inexactă, iar beneficiarul știa sau trebuia să știe acest lucru, [fie] dacă, după plata subvenției, beneficiarul nu și-a îndeplinit obligațiile legate de subvenție – trebuie interpretată în conformitate cu Regulamentul [nr. 4253/88]?”

Întrebare identică în cele trei cauze

- „3) În caz afirmativ, această interpretare este limitată de principiile generale care fac parte din dreptul comunitar, mai exact principiile securității juridice și protecției încrederii legitime?”

Întrebări proprii cauzei C-383/06

- „4) a) În cazul în care răspunsul la a treia întrebare este afirmativ, această limită dă naștere următoarei întrebări: principiile interne ale securității juridice și protecției încrederii legitime pot depăși limita principiilor generale ale dreptului comunitar, mai exact principiile securității juridice și protecției încrederii legitime, care trebuie respectate în aplicarea Regulamentului [nr. 4253/88]?
- b) Faptul că neîndeplinirea de către beneficiarul subvenției a obligațiilor aferente acesteia, care decurg din respectiva parte relevantă a reglementării comunitare, trebuie imputată însuși statului membru care a alocat subvenția are o influență în aplicarea principiilor dreptului comunitar ale securității juridice și protecției încrederii legitime?”

Întrebări identice în cauzele C-384/06 și C-385/06

- „4) În cazul în care răspunsul la a treia întrebare este afirmativ, această limită dă naștere următoarei întrebări: principiile interne ale securității juridice și protecției încrederii legitime, care primează la articolul 4:49 alineatul 1 din [Awb], pot depăși limita principiilor generale ale dreptului comunitar, mai exact a principiilor securității juridice și protecției încrederii legitime, care trebuie respectate în aplicarea Regulamentului [nr. 4253/88]?”

- 5) Ținând seama de articolul 10 CE, faptul că beneficiarul subvenției este o persoană juridică de drept public are o influență asupra aplicării principiilor securității juridice și protecției încrederii legitime, principii de drept comunitar?”

Întrebări proprii cauzei C-385/06

- „6) Dacă trebuie abrogată plata subvenției și trebuie recuperate sumele plătite fie în temeiul articolului 23 alineatul (1) din Regulamentul [nr. 4253/88], fie în temeiul articolului 4:49 alineatul 1 din [Awb] în interpretarea conformă Regulamentului [nr. 4253/88], articolul 23 alineatul (1) din [respectivul] regulament implică faptul că trebuie de asemenea să se procedeze în acest mod dacă se stabilește că statul membru a restituit deja către [FSE] subvenția alocată în mod greșit sau, cel puțin, că au fost adoptate dispoziții în acest scop?

- 7) Dacă articolul 23 alineatul (1) din Regulamentul [nr. 4253/88] nu impune o abrogare și o recuperare, trebuie identificate în reglementarea comunitară alte dispoziții, precum articolul 4 alineatul (1) din Regulamentul (CE, Euratom) nr. 2988/95 al Consiliului din 18 decembrie 1995 privind protecția intereselor financiare ale Comunităților Europene (JO L 312, p. 1, Ediție specială, 01/vol. 1, p. 166), în temeiul cărora statul membru este obligat, direct sau în temeiul articolului 4:49 alineatul 1 din [Awb] într-o interpretare conformă cu regulamentul, să procedeze la abrogarea și la recuperarea subvențiilor de tipul celor avute în vedere în această cauză care au fost plătite cu încălcarea reglementării comunitare?”

³⁰ Prin Ordonanța președintelui Curții din 22 noiembrie 2006, cauzele C-383/06-C-385/06 au fost conexate pentru buna desfășurare a procedurii scrise și orale, precum și în vederea pronunțării hotărârii.

Cu privire la întrebările preliminare

Cu privire la întrebările referitoare la aplicarea articolului 23 alineatul (1) din Regulamentul nr. 4253/88, precum și a articolelor 10 CE și 249 CE

- 31 Prin prima întrebare din fiecare dintre cauzele din acțiunile principale, instanța de trimitere urmărește, în esență, să afle dacă un regulament comunitar și, mai precis, articolul 23 alineatul (1) din Regulamentul nr. 4253/88 constituie un temei juridic pertinent pentru recuperarea de către administrațiile naționale a sumelor plătite în mod necorespunzător în cadrul fondurilor structurale europene. În cazul unui răspuns negativ la aceste întrebări, respectiva instanță solicită, prin a doua serie de întrebări, să se stabilească dacă articolele 10 CE și 249 CE pot servi ca temei juridic pentru o interpretare a reglementării naționale în conformitate cu respectivul regulament. Această instanță urmărește să afle, pe de altă parte, prin cea de a șaptea întrebare și în ipoteza în care articolul 23 alineatul (1) din Regulamentul nr. 4253/88 nu impune nici abrogarea, nici recuperarea fondurilor plătite în mod necorespunzător, dacă Regulamentul nr. 2988/95 nu constituie un temei juridic pertinent pentru recuperarea acestor fonduri.

Observații transmise Curții

- 32 În opinia Gemeente Rotterdam și a Sociaal Economische Samenwerking West-Brabant, articolul 23 alineatul (1) din Regulamentul nr. 4253/88 nu conferă nicio abilitare statelor membre pentru recuperarea fondurilor plătite în mod necorespunzător. În schimb, această dispoziție ar impune acestor state să prevadă proceduri în acest scop.

33 Guvernele ceh și german propun să se răspundă afirmativ primelor întrebări. Guvernul olandez apreciază că dacă un stat membru poate avea o competență în mod direct în temeiul unui regulament comunitar, situația nu este aceeași în ceea ce privește articolul 23 alineatul (1) din Regulamentul nr. 4253/88, din moment ce această prevedere, care impune cu certitudine principiul recuperării fondurilor, stabilește că este de competența dreptului intern să prevadă modalitățile acestei recuperări. Guvernul german apreciază totuși că aplicarea respectivului articol 23 alineatul (1) nu se opune ca autoritățile naționale să invoce această dispoziție în scopul recuperării, în măsura în care dreptul național o permite. În opinia guvernului ceh, abilitarea de drept intern nu este necesară, acesta limitându-se la stabilirea modalităților procedurale.

34 Cu privire la a șaptea întrebare, guvernul olandez și Comisia susțin că Regulamentul nr. 2988/95 nu constituie un temei juridic autonom care să permită autorităților naționale să ia măsuri în cazul unor nereguli. Într-adevăr, acest text nu ar cuprinde decât dispoziții generale, în timp ce Regulamentul nr. 4253/88 s-ar aplica în special fondurilor structurale europene.

Răspunsul Curții

35 Trebuie să se constate mai întâi că rezultă chiar din cuprinsul articolului 249 al doilea paragraf CE că regulamentele comunitare sunt direct aplicabile în statele membre.

36 În ceea ce privește utilizarea fondurilor structurale, trebuie amintit că, potrivit articolului 4 alineatul (1) din Regulamentul nr. 2052/88, acțiunea comunitară se stabilește printr-o strânsă colaborare între Comisie, respectivul stat membru, autoritățile și organismele competente desemnate de statul membru la nivel național, regional, local etc. Pe de altă parte, în conformitate cu al șaselea considerent al Regulamentului

nr. 2082/93, în aplicarea principiului subsidiarității și fără a aduce atingere competențelor Comisiei, în special în calitate de responsabil de gestionarea resurselor financiare comunitare, punerea în aplicare a formelor de intervenție trebuie să aparțină în principal responsabilității statelor membre la nivelul teritorial adecvat, în funcție de specificul fiecărui stat membru.

³⁷ Curtea a statuat că acest principiu este consacrat la articolul 23 alineatul (1) primul paragraf din Regulamentul nr. 4253/88, care prevede că, pentru garantarea succesului acțiunilor desfășurate de promotorii publici sau privați, statele membre, la punerea în aplicare a acțiunilor, iau măsurile necesare pentru verificarea periodică a faptului că acțiunile finanțate de Comunitate au fost desfășurate corect, pentru prevenirea și cercetarea neregulilor și pentru recuperarea fondurilor pierdute ca urmare a unui abuz sau a unei neglijențe (a se vedea Hotărârea din 22 ianuarie 2004, COPPI, C-271/01, Rec., p. I-1029, punctul 40).

³⁸ De asemenea, orice exercitare de către statul membru a unei competențe de apreciere privind oportunitatea solicitării restituirii fondurilor comunitare acordate în mod necorespunzător sau ilegal ar fi incompatibilă cu obligația impusă de articolul 23 alineatul (1) primul paragraf din Regulamentul nr. 4253/88 autorităților administrative naționale, de recuperare a fondurilor plătite în mod necorespunzător sau ilegal [a se vedea, prin analogie, în ceea ce privește articolul 8 alineatul (1) din Regulamentul (CEE) nr. 729/70 al Consiliului din 21 aprilie 1970 privind finanțarea politicii agricole comune (JO L 94, p. 13), Hotărârea din 21 septembrie 1983, Deutsche Milchkontor și alții, 205/82-215/82, Rec., p. 2633, punctul 22].

³⁹ Este important, în cele din urmă, să se adauge că Regulamentul nr. 4253/88 este cel care constituie temeiul juridic pertinent al respectivei obligații de recuperare, iar nu Regulamentul nr. 2988/95, care se limitează, după cum a subliniat Comisia,

la stabilirea unor norme generale de control și de sancționare, în scopul protejării intereselor financiare ale Comunității. Așadar, articolul 23 alineatul (1) este cel în temeiul căruia trebuie să se efectueze recuperarea.

- 40 Din ansamblul considerațiilor anterioare rezultă că trebuie să se răspundă la prima și la a șaptea întrebare adresate că articolul 23 alineatul (1) din Regulamentul nr. 4253/88 creează o obligație pentru statele membre, fără a fi necesară o abilitare prevăzută de dreptul național, de recuperare a fondurilor pierdute ca urmare a unui abuz sau a unei neglijențe.
- 41 Răspunsul dat la aceste întrebări face să nu mai fie necesar să se răspundă la a doua serie de întrebări.

Cu privire la întrebările referitoare la aplicarea principiilor protecției încrederii legitime și securității juridice, precum și la incidența calității de persoană de drept public a beneficiarului subvențiilor și la incidența rambursării acestora către Comunitate

- 42 În măsura în care modul de redactare a întrebărilor preliminare lasă să subziste o îndoială privind necesitatea de a se răspunde la a treia și la a patra întrebare, trebuie să se arate în ceea ce privește aceste întrebări că, din moment ce este de competența Curții, în cadrul sistemului de cooperare instituit de articolul 234 CE, să furnizeze instanței naționale un răspuns util, care să îi permită acesteia din urmă să soluționeze litigiul cu care este sesizată, incumbă instanței comunitare ca, eventual, să reformuleze întrebările care îi sunt adresate (a se vedea în special Hotărârea din 28 noiembrie 2000, Roquette Frères, C-88/99, Rec., p. I-10465, punctul 18, Hotărârea din 20 mai 2003, Ravil, C-469/00, Rec., p. I-5053, punctul 27, Hotărârea din 4 mai 2006, Haug, C-286/05, Rec., p. I-4121, punctul 17, precum și Hotărârea din 4 octombrie 2007, Rampion și Godard, C-429/05, Rep., p. I-8017, punctul 27).

43 Astfel, trebuie să se înțeleagă faptul că este util pentru instanța de trimitere să știe dacă aplicarea articolului 23 alineatul (1) din Regulamentul nr. 4253/88 trebuie să se realizeze ținându-se seama de principiile securității juridice și protecției încrederii legitime în sensul din dreptul comunitar. În acest caz, aceasta se întreabă dacă respectivele principii pot fi înțelese într-un sens mai larg în dreptul intern decât în dreptul comunitar și, în special, dacă un beneficiar de fonduri care a săvârșit neglijențe sau abuzuri în sensul respectivului articol 23 alineatul (1) poate invoca aceste principii atunci când autoritatea administrativă responsabilă de aceasta a săvârșit o eroare în acordarea respectivelor fonduri. Pe de altă parte, instanța de trimitere urmărește să afle, prin intermediul întrebărilor a cincea și a șasea, dacă respectiva calitate de persoană publică a beneficiarului fondurilor sau faptul că statul membru ar fi rambursat Comunității respectivele fonduri poate avea o influență asupra acestor principii care guvernează recuperarea lor.

Observații prezentate Curții

44 Gemeente Rotterdam și Sociaal Economische Samenwerking West-Brabant susțin că nu este vorba în prezenta cauză despre încredere legitimă comunitară care să prevala față de principiul de drept intern al încrederii legitime. Sociaal Economische Samenwerking apreciază, pe de altă parte, că interesele Comunității nu sunt afectate de lipsa recuperării fondurilor de la beneficiar.

45 Guvernul olandez consideră că, în măsura în care recuperarea are loc în temeiul normelor de drept național, principiile interne ale securității juridice și protecției încrederii legitime pot avea o sferă mai largă decât aceleași principii la nivel comunitar. În această privință, atitudinea autorității care a acordat fondurile poate fi luată în considerare în aplicarea acestor principii. Guvernul olandez a precizat în cadrul ședinței că sumele acordate ilegal care provin din fondurile structurale au fost restituite Comunității.

- 46 Comisia propune ca întrebările să fie grupate și să se răspundă reluându-se principiile formulate de Curte în Hotărârea Deutsche Milchkontor și alții, citată anterior, precum și în Hotărârea din 19 septembrie 2002, Huber (C-336/00, Rec., p. I-7699). Aceasta susține că articolul 23 alineatul (1) din Regulamentul nr. 4253/88 se opune aplicării principiilor securității juridice și protecției încrederii legitime recunoscute în dreptul național al unui stat membru într-un mod care ar conduce la abandonarea recuperării fondurilor plătite în mod necorespunzător atunci când beneficiarul nu este de bună-credință. În caz contrar, dreptul comunitar nu se opune ca, pentru recuperarea fondurilor plătite în mod necorespunzător, să se țină seama de principiile respective, în cazul în care au fost săvârșite erori și neglijențe de către autoritățile naționale, cu condiția totuși ca interesul comunitar să fie luat în considerare pe deplin.
- 47 Toți intervenienții în fața Curții consideră că respectiva calitate de persoană publică a beneficiarului fondurilor nu are nicio incidență în ceea ce privește aplicarea normelor privind recuperarea.

Răspunsul Curții

- 48 Trebuie să se amintească mai întâi că din jurisprudența Curții rezultă că litigiile privind recuperarea sumelor plătite nejustificat în temeiul dreptului comunitar, în lipsa prevederilor comunitare, trebuie să fie soluționate de instanțele naționale prin aplicarea dreptului lor intern, sub rezerva limitelor impuse de dreptul comunitar (a se vedea Hotărârile Deutsche Milchkontor și alții, citată anterior, punctul 19, Huber, citată anterior, punctul 55, și Hotărârea din 21 iunie 2007, ROM-proiecten, C-158/06, Rep., p. I-5103, punctul 23). Curtea a enunțat unele dintre aceste limite.
- 49 Mai întâi, aplicarea dreptului național nu trebuie să aducă atingere aplicării și eficacității dreptului comunitar. Acesta ar fi cazul dacă respectiva aplicare ar face practic imposibilă recuperarea fondurilor ilegal acordate (a se vedea Hotărârea Deutsche Milchkontor și alții, citată anterior, punctele 21 și 22). Rezultă de aici că

revine instanței naționale obligația de a aplica, în principiu, dreptul său național, asigurând în același timp deplina eficacitate a dreptului comunitar, ceea ce o poate conduce la îndepărtarea, dacă este cazul, a unei norme naționale care se opune acestuia sau la interpretarea unei norme naționale care a fost elaborată avându-se în vedere numai o situație strict internă (a se vedea în special Hotărârea din 8 noiembrie 2005, Leffler, C-443/03, Rec., p. I-9611, punctul 51).

- 50 Aplicarea dreptului național trebuie de asemenea să fie realizată în mod nediscriminatoriu în raport cu procedurile care urmăresc soluționarea litigiilor naționale de același tip, iar autoritățile naționale trebuie să procedeze în această materie cu aceeași diligență și potrivit unor modalități care nu fac mai dificilă recuperarea sumelor respective decât în situații comparabile privitoare la punerea în aplicare a normelor naționale corespunzătoare (a se vedea Hotărârea Deutsche Milchkontor și alții, citată anterior, punctul 23).
- 51 În cauzele aflate pe rol în acțiunea principală, instanța națională trebuie să pună în aplicare obligația care decurge din prevederile articolului 23 alineatul (1) din Regulamentul nr. 4253/88 atunci când este sesizată cu o cerere prin care se urmărește recuperarea unor fonduri pierdute ca urmare a unui abuz sau a unei neglijențe și, dacă este nevoie, să îndepărteze sau să interpreteze o normă de drept național precum Awb, elaborată în scopul reglementării unor situații strict interne, care s-ar opune acestei recuperări.
- 52 Este necontestat că s-a statuat de asemenea de către Curte în sensul că nu ar trebui să se considere contrar dreptului comunitar faptul că în dreptul intern, în materie de revocare a actelor administrative și de recuperare a prestațiilor financiare plătite nejustificat de către autoritatea publică administrativă, se iau în considerare, pe lângă principiul legalității, și principiile protecției încrederii legitime și securității juridice, dat fiind că acestea din urmă fac parte din ordinea juridică comunitară (a se vedea Hotărârea Deutsche Milchkontor și alții, citată anterior, punctul 30, Hotărârea din 9 octombrie 2001, Flemmer și alții, C-80/99-C-82/99, Rec., p. I-7211, punctul 60, precum și Hotărârile Huber, citată anterior, punctul 56, și ROM-proiecten, citată anterior, punctul 24). Aceste principii se impun îndeosebi atunci când o reglementare poate avea consecințe financiare (a se vedea Hotărârea din 16 martie 2006,

Emsland-Stärke, C-94/05, Rec., p. I-2619, punctul 43, Hotărârea din 26 octombrie 2006, Koninklijke Coöperatie Cosun, C-248/04, Rec., p. I-10211, punctul 79, și Hotărârea ROM-projecten, citată anterior, punctul 26).

- 53 Cu toate acestea, după cum s-a afirmat la punctul 40 din prezenta hotărâre, articolul 23 alineatul (1) din Regulamentul nr. 4253/88 creează pentru statele membre, fără a fi necesară o abilitare prevăzută de dreptul național, o obligație de recuperare a fondurilor pierdute ca urmare a unui abuz sau a unei neglijențe. Rezultă că punerea în aplicare a principiilor securității juridice și protecției încrederii legitime trebuie realizată în conformitate cu normele de drept comunitar.
- 54 Este important în această privință să se amintească faptul că, în materie de fonduri structurale, articolul 4 alineatul (1) din Regulamentul nr. 2052/88 precizează că acțiunea comunitară se stabilește printr-o strânsă colaborare între Comisie, statele membre, precum și autoritățile și organismele competente ale acestor state. Această colaborare se traduce în plus printr-un sistem de responsabilitate finală a statelor membre față de Comunitate în cazul pierderii unor sume care provin din fondurile structurale, ca urmare a unui abuz sau a unei neglijențe. Modalitățile de punere în aplicare a acestei responsabilități figurează la articolele 23 și 24 din Regulamentul nr. 4253/88, în legătură cu care Curtea a decis că nu pot fi interpretate separat (a se vedea Hotărârea COPPI, citată anterior, punctele 27-29), precum și la articolul 5 alineatul (2) din Regulamentul nr. 1681/94. În această privință, calitatea de persoană publică a beneficiarului fondurilor nu are nicio incidență în ceea ce privește aplicarea acestor principii.
- 55 Pe de altă parte, principiul conform căruia aplicarea legislației naționale nu trebuie să aducă atingere aplicării și eficacității dreptului comunitar cere ca interesul Comunității să fie pe deplin luat în considerare la aplicarea unor prevederi precum cele ale articolelor 4:49 și 4:57 din Awb, care ar conferi, în opinia instanței de trimitere, puteri discreționare autorităților administrative naționale pentru a proceda la recuperarea fondurilor plătite în mod necorespunzător și care ar permite beneficiarului acestor fonduri să invoce principiul protecției încrederii legitime (a se vedea

în acest sens Hotărârile citate anterior Deutsche Milchkontor și alții, punctul 32, Flemmer și alții, punctul 61, precum și Huber, punctul 57).

56 În legătură cu aceasta, trebuie să se amintească faptul că s-a statuat că sistemul de subvenții elaborat prin reglementarea comunitară se întemeiază în special pe executarea de către beneficiar a unei serii de obligații care îi dau dreptul la perceperea asistenței financiare prevăzute. Dacă beneficiarul nu îndeplinește toate aceste obligații, rezultă din articolul 24 alineatul (2) din Regulamentul nr. 4253/88 că Comisia este autorizată să reconsidere întinderea obligațiilor sale. În ceea ce privește aplicarea articolului 23 alineatul (1) din același regulament, în cazul în care acest beneficiar nu a executat acțiunea de formare în conformitate cu condițiile impuse pentru acordarea asistenței, nu poate invoca principiile protecției încrederii legitime și protecției drepturilor dobândite pentru a obține plata soldului din valoarea totală a asistenței acordate inițial [a se vedea în acest sens Hotărârea Tribunalului din 15 septembrie 1998, Branco/Comisia, T-142/97, Rec., p. II-3567, punctele 97 și 105 (recurs respins prin Ordonanța Curții din 12 noiembrie 1999, Branco/Comisia, C-453/98 P, Rec., p. I-8037), precum și Hotărârea Tribunalului din 16 septembrie 1999, Partex/Comisia, T-182/96, Rec., p. II-2673, punctul 190 (recurs respins prin Ordonanța Curții din 8 martie 2001, Partex/Comisia, C-465/99 P, nepublicată în Recueil)]. În sfârșit, principiul protecției încrederii legitime nu poate fi invocat de un beneficiar care s-a făcut vinovat de o încălcare vădită a reglementării în vigoare (a se vedea Hotărârea Curții din 12 decembrie 1985, Sideradria/Comisia, 67/84, Rec., p. 3983, punctul 21).

57 În cauzele aflate pe rol în acțiunile principale, rezultă din precizările instanței de trimitere, pe de o parte, că deciziile de acordare a fondurilor erau condiționate de respectarea de către beneficiari a normelor ESF Regelung și în special a obligației de a supune proiectele unei monitorizări administrative distincte și, pe de altă parte, că aceste norme nu au fost respectate, în mod mai mult sau mai puțin deliberat. Este, așadar, de competența instanței naționale să aprecieze dacă, având în vedere comportamentul atât al beneficiarilor fondurilor, cât și al administrației, principiile securității juridice și protecției încrederii legitime, în sensul din dreptul comunitar, pot fi opuse în mod legitim cererilor de rambursare.

- 58 Pe de altă parte, din observațiile guvernului olandez și ale Comisiei prezentate în cadrul ședinței rezultă că fondurile ilegal acordate au fost rambursate Comunității. Cu toate acestea, întrucât articolul 23 alineatul (1) din Regulamentul nr. 4253/88 creează o obligație pentru statele membre de a recupera fondurile pierdute ca urmare a unui abuz sau a unei neglijențe, faptul că i s-au rambursat Comunității respectivele fonduri de către statul membru nu face, prin el însuși, să nu mai fie necesar să se procedeze la recuperarea respectivelor fonduri.
- 59 Prin urmare, din ansamblul acestor considerații rezultă că trebuie să se răspundă la întrebările adresate că recuperarea fondurilor pierdute ca urmare a unui abuz sau a unei neglijențe trebuie să se efectueze în temeiul articolului 23 alineatul (1) din Regulamentul nr. 4253/88 și în conformitate cu modalitățile din dreptul național, sub rezerva ca aplicarea acestui drept să nu aducă atingere aplicării și eficacității dreptului comunitar și să nu aibă ca efect faptul că recuperarea sumelor ilegal acordate devine practic imposibilă. Este de competența instanței naționale să asigure pe deplin aplicarea dreptului comunitar, îndepărtând sau interpretând, în măsura necesară, un act normativ național precum Awb, care i s-ar putea opune. Instanța națională poate pune în aplicare principiile comunitare ale securității juridice și protecției încrederii legitime în aprecierea comportamentului atât al beneficiarilor fondurilor pierdute, cât și al autorităților administrative, cu condiția ca interesul Comunității să fie pe deplin luat în considerare. Calitatea de persoană publică a beneficiarului fondurilor nu are nicio incidență în această privință.

Cu privire la cheltuielile de judecată

- 60 Întrucât, în privința părților din acțiunea principală, procedura are caracterul unui incident survenit la instanța de trimitere, este de competența acesteia să se pronunțe cu privire la cheltuielile de judecată. Cheltuielile efectuate pentru a prezenta observații Curții, altele decât cele ale părților menționate, nu pot face obiectul unei rambursări.

Pentru aceste motive, Curtea (Camera a treia) declară:

- 1) **Articolul 23 alineatul (1) din Regulamentul (CEE) nr. 4253/88 al Consiliului din 19 decembrie 1988 de aplicare a Regulamentului (CEE) nr. 2052/88 în ceea ce privește coordonarea colaborării între diferite fonduri structurale, pe de o parte, și între acestea și cele ale Băncii Europene de Investiții și ale altor instrumente financiare existente, astfel cum a fost modificat prin Regulamentul (CEE) nr. 2082/93 al Consiliului din 20 iulie 1993, creează o obligație pentru statele membre, fără a fi necesară o abilitare prevăzută de dreptul național, de recuperare a fondurilor pierdute ca urmare a unui abuz sau a unei neglijențe.**

- 2) **Recuperarea fondurilor pierdute ca urmare a unui abuz sau a unei neglijențe trebuie să se efectueze în temeiul articolului 23 alineatul (1) din Regulamentul nr. 4253/88, astfel cum a fost modificat prin Regulamentul nr. 2082/93, și în conformitate cu modalitățile din dreptul național, sub rezerva ca aplicarea acestui drept să nu aducă atingere aplicării și eficacității dreptului comunitar și să nu aibă ca efect faptul că recuperarea sumelor ilegal acordate devine practic imposibilă. Este de competența instanței naționale să asigure pe deplin aplicarea dreptului comunitar, îndepărtând sau interpretând, în măsura necesară, un act normativ național precum Legea generală privind dreptul administrativ (Algemene wet bestuursrecht), care i s-ar putea opune. Instanța națională poate pune în aplicare principiile comunitare ale securității juridice și protecției încrederii legitime în aprecierea comportamentului atât al beneficiarilor fondurilor pierdute, cât și al autorităților administrative, cu condiția ca interesul Comunității să fie pe deplin luat în considerare. Calitatea de persoană publică a beneficiarului fondurilor nu are nicio incidență în această privință.**

Semnături